

1: *Lyonetia prunifoliella*; 2: *Monochroa divisella*;
 3: *Monochroa lutulentella*; 4: *Gynnidomorpha vectisana*;
 5: *Acleris lorquiniana*; 6: *Ancylis tineana*;
 7: *Cydia orobana*; 8: *Nascia ciliaris*

Foto's op deze pagina: Gerrit Tuinstra; zie blzd. 21 t/m 25
nog te redden hebben we contact gezocht met AOC terra in Wolvega, waarvan de leerlingen een deel van het snoeiwerk verrichten, terwijl de voorzitter van de ijsbaan naar aanleiding van het artikel in de Leeuwarder Courant contact met ons zocht. Hij betreurde de gang van zaken en er was sprake geweest van miscommunicatie bij het snoeiwerk. Hij zegde toe om, voorafgaande aan de volgende snoeibeurt, te zorgen voor overleg met de Vlinderwerkgroep, het AOC-Terra in Wolvega en het ijsbaanbestuur. Wanneer men de Sleedoornstruiken aan de binnenrand van de ijsbaan de komende jaren ongemoeid laat, zullen de struiken aan de buitenrand de kans hebben om weer opschieters voort te brengen en na twee jaar kan de vlinder daar weer eitjes afzetten. Op die manier moet het mogelijk zijn ervoor te zorgen, dat de populatie zich hier kan handhaven. We blijven de populatie volgen, dus wie volgend jaar wil helpen zoeken is van harte welkom, we zullen de datum (waarschijnlijk januari 2013) tijdig op onze internetsite aankondigen.

Bijzondere micro's Gerrit Tuinstra

In dit artikeltje beschrijf ik in het kort een aantal soorten micro-nachtvlinders, die ik waargenomen heb in 2011 en 2012. De meeste waarnemingen zijn uit de provincie Friesland, een aantal is waargenomen in het Lauwersmeergebied. Diverse soorten waren al bekend van Friesland en/of Groningen, een aantal is nieuw voor de provincie Friesland of anderzijds een interessante waarneming voor onze provincie of zelfs heel Nederland.

Ectoedemia lousella – nieuw voor Friesland

Er zijn verschillende soorten micro-nachtvlinders die afhankelijk zijn van esdoornsoorten (*Acer* spp.), als voedselplant voor de rupsen. Het gaat o.a. om verschillende soorten mineerders, bv. een paar Phyllonorycter- en Stigmella-soorten die resp. vouw- en gangmijnen maken in de bladeren. Daarnaast zijn er ook een paar soorten die mineren in de vruchten, de welbekende “vleugeltjes of helikoptertjes” van de esdoorn. Een van die soorten is *Ectoedemia lousella*, waarvan de rupsen mineren in de vruchten van Spaanse aak (*Acer campestre*). Pas in 2002 is deze soort voor het eerst in Nederland waargenomen. Daarna heeft de vlinder zich in rap tempo weten uit te breiden, tot over heel Nederland. In de omgeving van Rotterdam is een cluster van waarnemingen te zien (zie de websites kleinevlinders.nl en microlepidoptera.nl), maar waarschijnlijk gaat het om een waarnemerseffect, waarbij bepaalde personen goed hun best gedaan hebben om de soort te vinden. De mijnen van dit erg kleine vlindertje zijn op zich goed te vinden op de Spaanse aak-vruchten en de vlinder komt mogelijk op veel meer plekken voor dan nu bekend is. Zoeken naar de mijnen dus!

Op 5 juni 2011 ving ik een exemplaar van *E. louisella* die opgejaagd werd uit een Spaanse aak-struik. Op hetzelfde moment werden ook mijnen gevonden, op vruchten in dezelfde struik. In hetzelfde jaar werd de soort ook aangetroffen nabij Leeuwarden (bron: waarneming.nl).

Lyonetia prunifoliella – nieuw voor Friesland

Een tweede soort die nog maar vrij recent voor het eerst in Nederland waargenomen werd (in 2003), is *Lyonetia prunifoliella*. Het is een prachtig vlindertje met een spanwijdte van pak 'm beet één centimeter en het “broertje” van *L. clerckella*, een veel algemenere soort die gemakkelijk als mijn te vinden is op allerlei soorten loofbomen. De belangrijkste voedselplant van *L. prunifoliella* is sleedoorn, maar ook kwee en mispel zijn bekend. Ook deze soort heeft zich in een periode van zo'n 10 jaar door geheel Nederland weten te verspreiden.

Op 5 juni 2011 werd het eerste Friese exemplaar waargenomen. Ik ving het exemplaar nadat het opgejaagd werd uit een struik waarvan mij de soort nog niet duidelijk is, maar mogelijk een mispel. Kort daarna ving ik te Oosterwolde een exemplaar, deze werd opgejaagd uit een grote sleedoornstruik.

Monochroa divisella

In tegenstelling tot de vorige twee soorten is *M. divisella* al lang geleden in Friesland waargenomen. Dat was in 1897 (!), toen Ter Haar rupsen uitkweekte van een micro-nachtvlinder die hij vond op gele lis, te Warga. In 1905 vond hij de rupsen opnieuw, nu bij Garijp en het Noord Drentse Eelde. Ook hiervan werden de vlinders uitgekweekt.

Het bijzondere verhaal van de vondst van deze vlinder door Ter Haar is vrij uitgebreid beschreven in De Vlinders van Friesland, door Lempke. Het waren de eerste vondsten van de soort in Nederland. Bijzonder was ook dat Ter Haar vermoedde met een andere soort te maken te hebben, nl. *Monochroa palustrella*. De determinatie werd pas later correct gedaan door Snellen.

Na deze eerste vondsten werd de soort lange tijd niet in Nederland waargenomen. Pas in 1946 en 1947 werd *M. divisella* opnieuw gevonden, in Kortenhoef en Hollandse rading. Ook daarna duurde het weer een tijd, want pas in 1992 werd opnieuw een exemplaar gezien, in Botshol.

Zoals eerder vermeld is gele lis (*Iris pseudacoris*) de voedselplant van *M. divisella*. En daarmee is de vlinder met name in vochtige gebieden te verwachten. De vindplaats Lindevallei (Steggerda) past daar natuurlijk goed bij. Op 1 juli 2009 ving ik al een exemplaar op licht in dit gebied en in het afgelopen seizoen (30 juni 2012) werd opnieuw een exemplaar op licht gevangen, op vrijwel dezelfde plek.

Het vermoeden was dat *M. divisella* in Nederland uitgestorven was, maar de soort blijkt gelukkig toch nog een populatie te hebben.

Monochroa lutulentella

Een wat minder zeldzame maar ook beslist niet algemene Monochroa-soort is *M. lutulentella*. Net als de vorige komt ook deze soort voor in vochtiger gebieden, waar moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) aanwezig is, de voedselplant van de rups. De meeste waarnemingen van deze vlinder komen uit het midden van Nederland en dan met name de oostelijke helft.

Op 30 juni 2012 werden twee exemplaren op licht gevangen, eveneens in de Lindevallei te Steggerda. Opvallend is dat er ook al waarnemingen uit 1961, 1991 en 2006 waren, van hetzelfde gebied.

Glyphipterix schoenicolella

Een prachtig – maar erg klein – vlindertje is *G. schoenicolella*. De vlinder is afhankelijk van knopbies (*Schoenus nigricans*). Zowel de vlinder als de voedselplant komen vrijwel uitsluitend voor langs de kust, bv. in vochtige duinvalleien. Vindplaatsen liggen in de Hollandse duinen, alsmede op de waddeneilanden, bv. Schiermonnikoog, het eiland dat het dichtst bij de vindplaats in het Lauwersmeer ligt, waar zo'n 20 exemplaren werden waargenomen op 14 augustus 2012. De vlinders zaten op en vlogen rond de voedselplant die hier groeit in een vochtig grasland waar bv. ook parnassia en verschillende soorten orchideeën groeien. *G. schoenicolella* was nog niet bekend van het Friese of Groninger vaste land.

Gynnidomorpha vectisana

Net als de vorige soort, die waargenomen werd in het Lauwersmeergebied, werd hier ook de kleine bladroller *Gynnidomorpha vectisana* waargenomen. Niet op dezelfde plek, maar in het Zoute kwelgebied, langs de waddendijk. Het is een gebied met een zoute vegetatie. Op 31 juli 2011 joeg ik een aantal exemplaren van deze vlinder op uit een pol waarvan ik vermoedde dat het om een weegbree-soort ging. Het was eigenlijk de enige pol die in het hele gebied stond. Op 15 juni 2012 werden uit dezelfde pol opnieuw een aantal exemplaren opgejaagd. Later bleek overigens dat het geen weebree was maar een pol moeraszoutgras (*Triglochin palustre*), een van de (bekende) voedselplanten van *G. vectisana*.

Acleris lorquiniana

Nog een bijzondere waarneming uit de Lindevallei, en van dezelfde datum als de eerder genoemde Monochroa-soorten (30 juni 2012), is die van *Acleris lorquiniana*. Er werd een exemplaar op licht gevangen.

Soorten van het genus *Acleris* zijn over het algemeen behoorlijk lastig te determineren, maar *A. lorquiniana* is juist eenvoudig te herkennen. De rupsen leven op grote kattenstaart (*Lythrum salicaria*).

De waarnemingen van *A. lorquiniana* in Nederland zijn behoorlijk schaars en over het algemeen vrij oud. In het gegevensbestand Noctua en de database van de

Stichting Tinea bevinden zich nog geen tien waarnemingen, uit de jaren 1900 t/m 1992 (Muiderberg, Kortenhoef, Wolvega, Nijetrijne, Diepenveen, Zaandam en de Weerribben).

In 2011 werd een exemplaar gevangen in het Oostzanerveld te Zaanstad. In 2012 werd steeds één exemplaar gevangen te Kockengen en Mook (bron: waarneming.nl).

Ancylis tineana

De meeste soorten van het genus *Ancylis* zijn goed te herkennen aan de uitstekende punt van de voorvleugel. Een aantal *Ancylis*-soorten is vrij algemeen en ook gemakkelijk te vinden, maar dit geldt niet voor de veel zeldzamere *A. tineana*, hoewel de vlinder verspreid over Nederland waargenomen is. De meeste waarnemingen zijn van de oostelijke helft van het land.

In Friesland werd *A. tineana* in 1965 gezien, in het Wijnjeterper Schar bij Wijnjewoude, maar ook al in de 19^e eeuw bij Kuikhorne (bron: De Vlinders van Friesland).

Op 20 mei 2011 ving ik een drietal exemplaren van dit fraaie vlindertje op de Lippenhuisterheide, ten zuiden van Beetsterzwaag. Voedselplant die in aanmerking komt voor dit gebied (en er ook groeien) zijn berk (*Betula* spp.) en ratelpopulier (*Populus tremula*).

Cydia (Grapholita) discretana – nieuw voor Friesland

Beslist niet algemeen en verspreid in Nederland waargenomen, is de van hop (*Humulus lupulus*) afhankelijke *Cydia discretana*. Een prachtig bladrollertje met een witte vlek op de bovenzvleugels, zoals meer soorten van dit genus dat hebben. De vlinder was nog niet bekend uit Friesland, voor de vangst van drie exemplaren nabij Olterterp, in een bosrand met vrij veel hop, op 13 mei 2011.

Cydia (Grapholita) orobana – nieuw voor Friesland

Ook deze soort heeft de witte vlek, zoals genoemd bij de vorige soort. Rupsen van *C. orobana* leven op wikke- en lathyrus-soorten. Het is in heel Nederland een zeldzame soort, met vooral oude waarnemingen. Verreweg de meeste waarnemingen zijn gedaan op de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. Daarnaast is de vlinder verspreid op nog een aantal plekken gezien, in Limburg, zuidelijk Gelderland en zuidelijk Noord-Holland. De meest noordelijke waarneming – een vrij recente, in 2005 – is van de Wieringermeer (Noord-Holland). In Friesland was *C. orobana* niet eerder gezien, totdat er op 7 en 9 juli 2012 een drietal exemplaren werden opgejaagd uit een berm met veel vogelwikke (*Vicia cracca*), nabij Boelenslaan. Het zou kunnen zijn dat de vlinder het maaibeheer dat gevoerd wordt in deze berm overleeft doordat de vogelwikke vanuit de berm doorgroeit tot in de langs de berm staande heggen!

Nascia cilialis – nieuw voor Friesland

Deze wat grotere micro, uit de familie *Pyralidae*, werd in de periode van 2002 t/m 2012 met name gezien in de omgeving van de Biesbosch. Daarvoor werd de vlinder uitsluitend gezien in Zeeland, Limburg en zuidelijk Zuid-Holland.

Vanaf 2009 zijn er diverse waarnemingen veel noordelijker in Nederland gedaan, in de provincies Utrecht en Noord-Holland, alsmede in Drenthe en Groningen en zelfs op Rottumeroog.

Op 9 mei ving ik op licht een exemplaar te Lauwersoog en op 2012 werd het eerste Friese exemplaar gevangen, op 30 juni, in de Lindevallei te Steggerda.

Gegevens met betrekking tot de verspreiding van de soorten genoemd in dit artikel zijn in hoofdzaak afkomstig van de landelijke databank Noctua (Werkgroep Vlinderfaunistiek/Vlinderstichting) en de database van de Stichting Tinea.

Het laatste nieuws uit St. Nicolaasga Andy Saunders

Helaas was 2012 een zeer slecht jaar voor mij, niet alleen met mijn gezondheid, maar ook door problemen thuis en in Engeland. Toch slaagde ik erin om een paar keer mijn 400W HPL lamp te gebruiken in mijn achtertuin. Hieronder zijn een aantal leuke waarnemingen te zien van het afgelopen jaar.

Macro's

Caridrina clavipalpis (huisuil) Foto: zie blzd. 19.

Tussen de jaren 2002 en 2004 heb ik in totaal 24 exemplaren van de huisuil gevangen en daarna helaas geen enkele meer. Op 3 juni 2012 ving ik weer een Huisuil in mijn vlinderval.

Leucoma salicis (satijnvlinder) Foto: zie blzd. 19.

Leucoma salicis is een nieuwe macrovlinder voor St.Nicolaasga, ik heb de vlinder gevangen op 23 juni 2012 met een 400W HPL lamp in mijn eigen tuin.

Pyrrhia umbra (oranje o-vlinder)

Op dezelfde avond (23 juni 2012) heb ik een *Pyrrhia umbra* (oranje o-vlinder) gevangen, dit was de eerste vangst sinds 2000 hier in St.Nicolaasga.

Cossus cossus (wilgenhoutrups) Foto: zie blzd. 19

Cossus cossus is een grote vlinder van de Cossidae familie. Ik had in Heerenveen een keer de rups gevonden, maar ik had nog nooit deze vlinder in Friesland gezien. Op 26 juli heb ik met de 400W HPL lamp deze vlinder in mijn eigen tuin gevangen.